

ПРАВОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НОРМОТВОРЕННЯ

УДК 351.745

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2026.1.1>

ФІНАНСОВІ ОРГАНИ ЯК УЧАСНИКИ ПРАВОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Атаманчук Наталія Іванівна,

orcid.org/0000-0002-3893-084X

доктор юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник відділу дослідження проблем
правотворчості та адаптації законодавства України до права ЄС
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України

У статті проаналізовано правовий статус фінансових органів як учасників правотворчої діяльності відповідно до Закону України «Про правотворчу діяльність», визначено їх місце у системі суб'єктів правотворчої діяльності та правотворчої ініціативи. Особливу увагу приділено характеристиці правотворчих повноважень Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України та Державної митної служби України, а також аналізу практики прийняття ними нормативно-правових актів. Автором здійснено аналіз звітів нормотворчої діяльності Міністерства фінансів України (ухвалених наказів у період 2017–2014 роки, у 2022 р., розроблених проектів регуляторних актів протягом 2015–2024 років), Державної податкової служби України (протягом 2022 – 2024 років), план реформування Державної митної служби України на 2024–2030 роки, що засвідчує їх активну правотворчу діяльність.

Доведено, що фінансові органи здійснюють правотворчість в межах своєї компетенції, розробляючи проекти законів, здійснюючи підготовку пропозиції та висновків до законопроектів, беручи участь у підготовці нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, а також відіграють провідну роль у підзаконній правотворчості, здійснюючи деталізацію законодавчих приписів, формуючи нормативні механізми реалізації фінансової політики та забезпечуючи практичне застосування фінансового законодавства. Розкрито основні проблеми підзаконної правотворчості у фінансовій сфері, зокрема фрагментарність нормативного регулювання, нестабільність правових приписів, колізійність норм і недостатній рівень узгодженості з правом Європейського Союзу. Наголошено на зростанні ролі фінансових органів у правотворчій діяльності в умовах європейської інтеграції, реформування законодавства та цифровізації фінансових процесів. Обґрунтовано напрями вдосконалення правотворчої діяльності фінансових органів через кодифікацію та систематизацію фінансового законодавства, посилення контролю за делегованими повноваженнями, удосконалення регуляторних процедур, юридичної техніки та підвищення якості правової експертизи нормативно-правових актів.

Ключові слова: правотворча діяльність, правотворчість, учасники правотворчої діяльності, повноваження, підзаконні нормативно-правові акти, фінансова політика, фінансове право, фінансові органи, Міністерство фінансів України, Державна податкова служба України, Державна митна служба України.

Atamanchuk Nataliia. Financial authorities as participants in law-making activities in Ukraine: theoretical and legal aspects

The article analyzes the legal status of financial bodies as participants in law-making activity in accordance with the Law of Ukraine "On Law-Making Activity", determines their place in the system of subjects of law-making activity and law-making initiative. Particular attention is paid to the characteristics of the law-making powers of the Ministry of Finance of Ukraine,

the State Tax Service of Ukraine and the State Customs Service of Ukraine, as well as the analysis of the practice of adopting regulatory legal acts by them. The author analyzed the reports on the regulatory activities of the Ministry of Finance of Ukraine (orders adopted in 2017–2014, in 2022, draft regulatory acts developed during 2015–2024), the State Tax Service of Ukraine (during 2022 – 2024), the reform plan of the State Customs Service of Ukraine for 2024–2030, which testifies to their active law-making activity.

It is proven that financial authorities carry out lawmaking within their competence, developing draft laws, preparing proposals and conclusions for draft laws, participating in the preparation of regulatory legal acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine, and also play a leading role in secondary legislation, detailing legislative provisions, forming regulatory mechanisms for the implementation of financial policy and ensuring the practical application of financial legislation. The main problems of secondary legislation in the financial sphere are revealed, in particular, the fragmentation of regulatory regulation, the instability of legal provisions, the conflict of norms and the insufficient level of coherence with the law of the European Union. The growing role of financial authorities in lawmaking in the context of European integration, legislative reform and digitalization of financial processes is emphasized. The directions of improving the law-making activity of financial bodies through codification and systematization of financial legislation, strengthening control over delegated powers, improving regulatory procedures, legal techniques and improving the quality of legal expertise of regulatory legal acts are substantiated.

Key words: *law-making activity, law-making, participants in law-making activity, powers, subordinate regulatory legal acts, financial policy, financial law, financial bodies, Ministry of Finance of Ukraine, State Tax Service of Ukraine, State Customs Service of Ukraine.*

Постановка проблеми. Укладення Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом [1] (далі – ЄС), а також набуття статусу держави-кандидата на членство в ЄС зумовлюють необхідність системних змін у функціонуванні органів державної влади, зокрема у сфері правотворчої діяльності. У цих умовах правотворчість виступає ключовим інструментом адаптації національної правової системи до європейських стандартів, забезпечення її стабільності, узгодженості та ефективності.

Як слушно зазначає Л. Шапенко [2, с. 217], осмислення сутності, змісту та природи правотворчої діяльності органів публічного управління є важливим науково-практичним завданням, що має принципове значення для формування дієвого механізму правотворчості, а також для забезпечення зворотного зв'язку між нормативно-правовими актами та практикою їх застосування.

Варто зазначити, що фінансові органи посідають особливе місце в системі органів державної влади, оскільки безпосередньо забезпечують формування та реалізацію державної фінансової політики, а також беруть активну участь у розробленні, конкретизації та застосуванні фінансового законодавства. Міністерство фінансів України, органи податкової та митної служби, органи казначей-

ського обслуговування та інші суб'єкти фінансового управління наділені значними повноваженнями у сфері підзаконної правотворчості, що дозволяє їм оперативно реагувати на динамічні економічні процеси та практичні потреби правозастосування.

Водночас реалізація правотворчих повноважень фінансових органів супроводжується низкою проблем теоретичного і практичного характеру. Серед них особливе місце посідають питання визначення меж делегованої правотворчості, співвідношення законів і підзаконних нормативно-правових актів, дотримання принципів верховенства права, правової визначеності та стабільності фінансового законодавства. Дослідження ролі фінансових органів як учасників правотворчої діяльності, виявлення системних недоліків їх нормативної діяльності та обґрунтування шляхів її вдосконалення є актуальним завданням сучасної фінансово-правової науки. В умовах європейської інтеграції та цифровізації фінансових процесів це зумовлює потребу переосмислення правового статусу фінансових органів, обсягу їх повноважень і процедур ухвалення нормативно-правових актів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблемних питань правотворчості в Україні знайшло своє

відображення у збірниках наукових праць «Правотворчість в Україні: перспективи законодавчого врегулювання» [3], «Систематизація законодавства України як важлива складова правотворчої діяльності в умовах євроінтеграції» [4]; колективних монографіях «Правовий моніторинг як складова правотворчої та правозастосовчої діяльності» [5] та «Правотворча діяльність в Україні: європейський вектор розвитку законодавства» [6] за заг. ред. О. Кота, А. Гриняка, Н. Міловської. Повноваження учасників правотворчої діяльності досліджували Н. Атаманчук [7; 8], Є. Бодюл [9], А. Колодій, В. Тернавська, О. Колодій [10; 11], В. Прокопенко [12] та ін. Водночас, подальшого дослідження потребують питання участі фінансових органів у правотворчій діяльності задля формування ефективного і збалансованого фінансового законодавства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стаття 4 Закону України «Про правотворчу діяльність» [13] учасниками правотворчої діяльності визначає: суб'єктів правотворчої діяльності, суб'єктів правотворчої ініціативи, суб'єктів забезпечення правотворчої діяльності та заінтересованих осіб.

Суб'єктами правотворчої діяльності, відповідно ст. 4 Закону, є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи та інші суб'єкти, наділені Конституцією України та (або) законом повноваженнями щодо прийняття (видання) нормативно-правових актів, а саме: Український народ на всеукраїнському референдумі; Верховна Рада України; Президент України; Кабінет Міністрів України; міністерства; інші органи державної влади та інші суб'єкти публічного права, які згідно із законом здійснюють від імені держави правотворчу діяльність та юрисдикція яких поширюється на територію України (далі – інший державний орган); Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, міністерства Автономної Республіки Крим; голови місцевих державних адміністрацій та керівники структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій; територіальна громада на місцевому референдумі; органи місцевого самоврядування [13, ст. 4].

Суб'єктом правотворчої ініціативи є орган державної влади, інший державний орган, його посадова особа, інший уповноважений суб'єкт, який відповідно до Конституції України та (або) закону чи прийнятого відповідно до них іншого нормативно-правового акта має право вносити на розгляд суб'єкта правотворчої діяльності проект нормативно-правового акта для його прийняття (видання) в порядку, встановленому законом [13, ст. 4].

Варто зазначити, що фінансові органи є учасниками правотворчої діяльності та здійснюють правотворчу діяльність в межах своєї компетенції, розробляючи проекти законів, здійснюючи підготовку пропозиції та висновків до законопроектів, беручи участь у підготовці нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України. Окрім того, такі фінансові органи як Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба України, Державна податкова служба України, Державна митна служба України, Державна аудиторська служба України та інші видають підзаконні нормативно-правові акти для реалізації законів та забезпечення фінансової політики держави, відповідно до Закону України «Про правотворчу діяльність».

Міністерство фінансів України (далі – Мінфін) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України. Основи правового статусу визначені Конституцією України [14], Законом України «Про центральні органи виконавчої влади» [15] та Положенням про Міністерство фінансів України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 375 [16]. Мінфін наділений повноваженнями щодо формування та реалізації державної фінансової політики, що охоплює бюджетні, податкові, митні та боргові відносини. У зв'язку з цим міністерство має правову компетенцію щодо підготовки проектів законів, постанов, розпоряджень Кабінету Міністрів України, а також власних нормативно-правових актів.

Зокрема, Мінфін наділений повноваженнями узагальнювати практику

застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляти пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та в установленому порядку вносити їх на розгляд Кабінету Міністрів України; розробляти проекти законів та інших нормативно-правових актів з питань, що належать до його компетенції; здійснювати підготовку та подання Кабінетові Міністрів України пропозицій щодо застосування, скасування та внесення змін до спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій), що вносяться Кабінетом Міністрів України на розгляд Ради національної безпеки і оборони України відповідно до Закону України «Про санкції», та брати участь у формуванні, реалізації та моніторингу ефективності державної санкційної політики з питань, що належать до його компетенції; погоджувати проекти законів, які надходять на погодження від інших міністерств та центральних органів виконавчої влади, готувати у межах повноважень, передбачених законом, висновки і пропозиції до проектів законів, інших актів законодавства, які подаються на розгляд Кабінету Міністрів України, та проектів законів, внесених на розгляд Верховної Ради України іншими суб'єктами права законодавчої ініціативи, нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; готувати у межах повноважень, передбачених законом, зауваження і пропозиції до прийнятих Верховною Радою України законів, що надійшли на підпис Президентів України; здійснювати нормативно-правове регулювання у фінансовій, бюджетній, податковій, митній сферах, у сфері адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства, у сфері контролю за трансфертним ціноутворенням, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску та ін. [16].

Варто зазначити, що на виконання вимог Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері

господарської діяльності» [17] Мінфін на офіційній сторінці в мережі Інтернет за адресою: <https://mof.gov.ua> у рубриці «Законодавство» розділі «Проекти регуляторних актів для обговорення» щорічно оприлюднює розроблені проекти. Зокрема, у 2015 році було підготовлено 118, у 2016 – 50, 2017 – 29, 2018 – 29, 2019 – 37, 2020 – 64, 2021 – 42, 2022 – 15, 2023 – 23, 2024 – 28, 2025 – 38 регуляторних актів [18].

План діяльності Міністерства фінансів України з підготовки проектів регуляторних актів на 2026 рік, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 15 грудня 2025 року № 630 передбачає розробку 20 наступних документів, а саме: 18 проектів наказів Міністерства фінансів України «Про внесення Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з питання застосування реєстраторів розрахункових операцій та/або програмних реєстраторів розрахункових операцій»; «Про затвердження Змін до Положення про форму та зміст розрахункових документів / електронних розрахункових документів»; «Про затвердження змін до Порядку формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок платників податків»; «Про затвердження Змін до Порядку проведення перевірок з контролю якості аудиторських послуг та інших перевірок»; «Про затвердження Змін до Порядку складання іспитів при атестації аудиторів»; «Про затвердження Змін до Порядку безперервного професійного навчання аудиторів»; «Про внесення змін до наказу Міністерства фінансів України від 28 грудня 2022 року № 465»; «Про затвердження порядків щодо застосування та оприлюднення Міністерством фінансів України заходів впливу до суб'єктів первинного фінансового моніторингу»; «Про внесення змін до Порядку обміну електронними документами з контролюючими органами»; «Про затвердження Змін до Порядку розгляду звернень та організації особистого прийому громадян у Державній податковій службі України та її територіальних органах»; «Про внесення змін до Порядку інформаційної взаємодії Державної податкової служби України, її територіальних

органів, Державної казначейської служби України, її територіальних органів, місцевих фінансових органів у процесі повернення (перерахування) платникам податків помилково та/або надміру сплачених сум грошових зобов'язань та пені»; «Про затвердження Порядку видачі та обліку свідоцтв про допущення дорожніх транспортних засобів до перевезення товарів під пломбами»; «Про затвердження Змін до Порядку реалізації положень Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП) 1975 року та Інструкції про заповнення книжки МДП»; «Про внесення змін до Порядку реалізації положень Конвенції про процедуру спільного транзиту на території України»; «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України»; «Про внесення змін до наказу Міністерства фінансів України від 29 червня 2023 року № 355»; «Про внесення змін до Порядку проведення конкурсу з визначення уповноваженого банку на здійснення розрахунків з державним бюджетом за митними платежами»; «Про затвердження Порядку виконання митних формальностей щодо товарів і автомобільних транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон України у пунктах пропуску для автомобільного сполучення через державний кордон»; 2 проекти постанов Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2019 року № 408» та «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 451» [19].

Окрім того, Мінфін щорічно оприлюднює інформацію щодо підготовлених наказів, а саме: у 2017 році було 22 накази, 2018 – 48, 2019 – 65, 2020 – 80, 2021 – 107, 2022 – 106, 2023 – 173, 2024 – 205, 2025 – 218 [20].

Таким чином, Мінфін має широкі правотворчі повноваження у формуванні та реалізації державної фінансової, бюджетної, податкової та митної політики, розробляючи проекти законів, нормативно-правових актів, вносячи пропозиції щодо вдосконалення законодавства, а також погоджуючи акти інших органів, що стосуються фінансової сфери, забезпечу-

ючи при цьому контроль за дотриманням бюджетного законодавства та здійснюючи внутрішній фінансовий контроль.

Державна податкова служба України (далі – ДПС України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну податкову політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. ДПС у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства [21].

Стратегічним планом на 2025–2030 роки [22] ДПС України затверджено як повністю прозорою, сучасною та технологічною податковою службою, яка надає якісні та зручні послуги платникам, ефективно адмініструє податки, збори та платежі і виявляє нетерпимість до корупції. Варто зазначити, що однією із стратегічних цілей є забезпечення адаптації законодавства України до законодавства ЄС та виконання міжнародних зобов'язань України в частині податкового адміністрування, зокрема, приведення законодавства України у відповідність з актами права ЄС щодо акцизного податку та податку на додану вартість.

Зауважимо, що на сьогодні існує потреба подальшого реформування ДПС України, а також оновлення нормативного регулювання, завдань, повноважень та стандартів функціонування. В цьому аспекті важливого значення набуває напрям правотворчої діяльності ДПС України, що реалізується через закріплені в законодавстві повноваження, що визначають завдання і функції, покладені на контролюючі органи.

Функціями податкових органів, що закріплені у пп. 19-1.1.25, 19 1.1.30, 19-1.1.31 п. 19-1.1 ст. 19-1 Податкового кодексу України (далі – ПК України), є: розробка та надання пропозицій щодо нормативно-правових актів з питань, що належать до компетенції контролюючих

органів; розробка пропозицій до проектів міжнародних договорів України з питань оподаткування та забезпечення виконання укладених міжнародних договорів; надання центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, узагальненої практики застосування законодавства з питань оподаткування, законодавства з питань сплати єдиного внеску [23].

Згідно пп. 191.1.25 п. 191.1 ст. 19 ПК України [23] та п. 3.1 та п. 3.3 розділу III Порядку взаємодії Міністерства фінансів України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 29 грудня 2011 року № 1789 [24], а також до п. 4 Положення про Державну податкову службу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 227 [21], всі проекти законодавчих та інших нормативно-правових актів, що належать до сфери діяльності ДПС, в установленому порядку направляються до Міністерства фінансів України.

У Положенні про Державну податкову службу України визначено такі завдання ДПС як: внесення в установленому порядку на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади, наказів Мінфіну, а також подання Міністрові фінансів на погодження позицію щодо проектів нормативно-правових актів, розробниками яких є інші центральні органи виконавчої влади; розробка проектів законів України, проектів актів Президента України, Кабінету Міністрів України, проектів наказів Мінфіну та пропозицій щодо інших нормативно-правових актів з питань, що належать до сфери діяльності ДПС, та в установленому порядку подання їх Міністру фінансів; розробка та подання пропозицій щодо форм податкових декларацій (розрахунків), звітності та інших документів [21].

Так, у 2022 році, з метою приведення у відповідність до чинного законодавства, забезпечення збалансованості та спрощення податкового законодавства, ДПС України проведено роботу щодо підготовки, доопрацювання та супроводження 93 проектів нормативно-правових актів: 5% закони, 14% постанови КМУ, 81 % накази Мінфіну [25]. У 2023 році ДПС України проведено роботу щодо підготовки, доопрацювання та супроводження 118 проектів нормативно-правових актів: 11% закони України, 24% Акти Кабінету Міністрів України, 65% Накази Мінфіну [26]. У 2024 році ДПС України проведено роботу щодо підготовки, доопрацювання та супроводження 107 проектів нормативно-правових актів: 8% Закони України, 28% акти КМУ, 64 % накази Мінфіну [27].

Робота ДПС України з законопроектами, що зареєстровані у Верховній Раді України протягом 2022-2024 р.р.

Вид роботи:	2022	2023	2024
Підготовлено пропозиції до проектів законів України	121	154	132
Підготовлено пропозиції щодо впливу законопроекту на показники бюджету	102	86	70

Джерело: Побудовано автором за даними [25; 26; 27].

Державна митна служби України (далі – Держмитслужба) є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів. Держмитслужба у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, а також указами Президента України і постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, Положенням про Держмитслужбу, наказами Мінфіну та іншими нормативно-правовими актами [28].

Відповідно до ч. 1 ст. 23 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 року № 3166-VI центральний орган виконав-

чої влади у межах своїх повноважень, на основі і на виконання Конституції та законів України, актів Президента України та постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України та наказів міністерств видає накази організаційно-розпорядчого характеру та накази, які є адміністративними актами, організовує та контролює їх виконання [15].

Зауважимо, що правотворча діяльність Держмитслужби деталізується зазначеним Законом України, а також Положенням про Держмитслужбу [28], яке основними завданнями Держмитслужби визначає: 1) узагальнення практики застосування законодавства з питань, що належать до компетенції Держмитслужби, внесення в установленому порядку на розгляд Міністра фінансів пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади, наказів Мінфіну, а також подання Міністрові фінансів для погодження позицію щодо проектів нормативно-правових актів, розробниками яких є інші центральні органи виконавчої влади; 2) розробка проектів законів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, наказів Мінфіну з питань, що належать до компетенції Держмитслужби, та в установленому порядку подання їх Міністрові фінансів [28].

Відповідно до п. 3.1 та п. 3.3 розділу III Порядку взаємодії Міністерства фінансів України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 29 грудня 2011 року № 1789 [23], а також до п. 4 Положення про Держмитслужбу [28], всі проекти законодавчих та інших нормативно-правових актів, що належать до сфери діяльності Держмитслужби, в установленому порядку направляються до Міністерства фінансів України.

Національна стратегія доходів до 2030 року визначає «необхідність переосмислення засад та шляхів діяльності

Держмитслужби, яка є невід'ємною складовою органів державної влади України, що забезпечує стан економічної та безпечної стабільності в країні» [29, с. 109].

План реформування Державної митної служби України на 2024–2030 роки, затверджений наказом Державної митної служби України від 24.05.2024 р. № 686 [30] передбачає гармонізацію митного законодавства України до законодавства ЄС, шляхом забезпечення розробки та прийняття нового Митного кодексу України (участь у межах компетенції в супроводженні проєкту Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу» реєстр. № 10411 від 16.01.2024 р.; участь у заходах та роботі робочих груп з питань розроблення нового Митного кодексу України; розроблення пов'язаних нормативно-правових актів для забезпечення реалізації нового Митного кодексу України); законодавчого регулювання питань, не охоплених Митним кодексом ЄС (забезпечення приведення діючих нормативно-правових актів Мінфіну у відповідність до законів, розроблення та надсилання пропозицій Мінфіну, розроблення пов'язаних нормативно-правових актів тощо); отримання висновку Європейської комісії про відповідність законодавства України митному законодавству ЄС.

Процес планування правотворчої діяльності митними органами, розробка та надання пропозицій щодо нормативно-правових актів з питань, що належать до їх компетенції, а також здійснення правового моніторингу є досить важливим і потребує подальшого вивчення в умовах сьогодення. Вироблення науково обґрунтованих шляхів удосконалення правотворчої діяльності митних органів сприятиме впорядкуванню правотворчості, посиленню взаємодії між її учасниками у процесі підготовки нормативно-правових актів, а також контролю за їх реалізацією, забезпеченню участі громадянського суспільства у правотворчій діяльності та якості митного та податкового законодавства України. Оскільки, реформування законодавства з дотриманням вимог, закладених у міжнародно-правових документах залишається пріоритет-

ним завданням правотворчої діяльності в умовах отримання нашою державою статусу кандидата на членство в ЄС.

Аналізуючи питання гармонізації законодавства України щодо адміністрування митних платежів з правом Європейського Союзу, було наголошено на необхідності подальшого реформування митного законодавства України в умовах євроінтеграційних процесів, що відбуваються в державі [31, с. 271]. Вважаємо, що основними завданнями митних органів на сьогодні є формування та удосконалення митного законодавства відповідно до вимог міжнародних стандартів, а також подальша гармонізація нормативно-правових актів з вимогами ЄС та створення прозорих механізмів митного адміністрування.

Слушно зазначають М. Смолярова та М. Деєв про те, що процес гармонізації залишається незавершеним і потребує подальших зусиль у частині системного оновлення підзаконних актів, підвищення правозастосовної якості нормативних норм та забезпечення їх єдності з європейським митним простором [32, с. 37].

На Держмитслужбу як суб'єкта правотворчої ініціативи, уповноваженого вносити на розгляд суб'єктів правотворчої діяльності проекти підготовлених нормативно-правових актів, покладається відповідальність за своєчасність і результативність підготовки та подання законопроектів й інших нормативно-правових актів, необхідних державі на сучасному етапі її розвитку.

Таким чином, основними аспектами правотворчих повноважень Держмитслужби є: видання наказів, які є обов'язковими до виконання всіма митними органами, та інших відомчих актів для регулювання митних процедур, контролю та забезпечення митної безпеки; розробка та втілення державної митної політики, що включає нормотворчі механізми для її ефективного функціонування; контроль за діяльністю підпорядкованих митних органів, забезпечення єдиного підходу до виконання законодавства; затвердження інструкцій, положень та методичних рекомендацій щодо застосування митного законодавства, митного контролю, оформлення, адміністрування митних платежів тощо.

Висновки. Правотворча діяльність фінансових органів України є одним із ключових чинників формування та реалізації державної фінансової політики і забезпечення функціонування бюджетної, податкової та митної систем. Її специфіка визначається предметом фінансово-правового регулювання, публічно-владним характером управлінських повноважень та необхідністю оперативного реагування на соціально-економічні зміни.

Фінансові органи як учасники правотворчої діяльності здійснюють правотворчість в межах своєї компетенції, розробляючи проекти законів, здійснюючи підготовку пропозиції та висновків до законопроектів, беручи участь у підготовці нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України. Окрім того, такі фінансові органи як Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба України, Державна податкова служба України, Державна митна служба України відіграють провідну роль у підзаконній правотворчості, здійснюючи деталізацію законодавчих приписів, формуючи нормативні механізми реалізації фінансової політики та забезпечуючи практичне застосування фінансового законодавства, відповідно до Закону України «Про правотворчу діяльність».

Разом із тим сучасний стан правотворчої діяльності фінансових органів характеризується низкою проблемних аспектів, пов'язаних із надмірною кількістю підзаконних актів, нестабільністю нормативного регулювання, колізійністю правових норм і недостатнім рівнем їх узгодженості з правом Європейського Союзу. Це об'єктивно зумовлює необхідність удосконалення як процедур правотворчості, так і якості прийнятих нормативно-правових актів.

Визначальним напрямом розвитку правотворчої діяльності фінансових органів має стати посилення її системності, прозорості та відповідності європейським стандартам. До пріоритетних шляхів удосконалення належать кодифікація та систематизація фінансового законодавства, посилення парламентського контролю за делегованими правотворчими повноваженнями, удосконалення регуляторних процедур, зокрема оцінки впливу норма-

тивних актів на бізнес і державні фінанси, стандартизація юридичної техніки, а також цифровізація процесів правотворчості. Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню ефективності пра-

вового регулювання у фінансовій сфері, зміцненню фінансової системи держави та забезпеченню належного рівня правової визначеності в умовах європейської інтеграції України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 16 вересня 2014 року № 1678-VII. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
2. Шапенко Л.О. Зміст та природа правотворчості органів публічного управління. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С. 217-220. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-1/55>.
3. Правотворчість в Україні: перспективи законодавчого врегулювання: збірник наукових праць / за заг. ред. О. О. Кота, А. Б. Гриняка, Н. В. Міловської. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 226 с.
4. Систематизація законодавства України як важлива складова правотворчої діяльності в умовах євроінтеграції: збірник наукових праць / за заг. ред. О.О. Кота, А.Б. Гриняка, Н.В. Міловської. Київ: Алерта, 2024, 248 с.
5. Правовий моніторинг як складова правотворчої та правозастосовчої діяльності: монографія / за заг. ред. О.О. Кота, А.Б. Гриняка, Н.В. Міловської. Київ: Алерта, 2023. 268 с.
6. Правотворча діяльність в Україні: європейський вектор розвитку законодавства: монографія / за заг. ред. О.О. Кота, А.Б. Гриняка, Н.В. Міловської. Київ: Алерта, 2025. 284 с.
7. Атаманчук Н.І. Правотворча діяльність органів Державної податкової служби України: теоретико-правові аспекти. *Нове українське право*. 2024. Вип. 2. С. 42–49. DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2024.2.6>.
8. Атаманчук Н.І. Правотворча діяльність Державної митної служби України в умовах реалізації економічної функції держави. *Актуальні проблеми модернізації змісту функцій держави в умовах повоєнного розвитку України: збірник матеріалів науково-практичного круглого столу (м. Київ, 13 березня 2025 р.)*. Одеса: Видавництво «Юридика», 2025. С. 9–12.
9. Бодюл Є.М. Теоретико-правові аспекти визначення суб'єктного складу правового моніторингу в Україні. *Нове українське право*. 2023. Вип. 4. С. 52–57. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.4.7>.
10. Колодій А. М., Тернавська В. М., Колодій О. А. Учасники правотворчої діяльності: нормативні та доктринальні аспекти розуміння в Україні. *Нове українське право*. 2025. Вип. 1. С. 33–41. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.1.4>.
11. Колодій А. М., Тернавська В. М., Колодій О. А. Правотворчість Українського народу як форма реалізації конституційно-правової політики держави. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2023. Т. 30. №1. С. 64–90. <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2023-30-1-64>
12. Prokorenko V. Нормотворча діяльність Державної митної служби України. *Адміністративне право і процес*. 2019. 2 (2). 78-83. <https://applaw.net/index.php/journal/article/view/620>.
13. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24 серпня 2023 року № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#n59>.
14. Конституція України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
15. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#n217>
16. Положення про Міністерство фінансів України: постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF#Text>.

17. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11 вересня 2003 року № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>.

18. Проекти регуляторних актів для обговорення. Офіційний веб сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/proekti-aktiv-dlja-obgovorennja>.

19. План діяльності Міністерства фінансів України з підготовки проєктів регуляторних актів на 2026 рік: наказ Міністерства фінансів України від 15 грудня 2025 року № 630. URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD%202026_merged.pdf.

20. Постанови та Накази. Офіційний веб сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/postanovi>.

21. Положення про Державну податкову службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#n15>.

22. Про затвердження місії та Стратегічного плану Державної податкової служби України на 2025 – 2030 роки (із змінами): наказ Державної податкової служби України від 21 лютого 2025 року № 150. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-pro-diyalnist/79393.html>.

23. Податковий кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n5748>.

24. Порядок взаємодії Міністерства фінансів України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України: наказ Міністерства фінансів України від 29 грудня 2011 року № 1789. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-12#Text>.

25. Публічний звіт ДПС 2022. Офіційний веб сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/data/files/292923.pdf>.

26. Публічний звіт ДПС 2023. Офіційний веб сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/data/files/429294.pdf>.

27. Публічний звіт ДПС 2024. Офіційний веб сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/888084.html>.

28. Положення про Державну митну службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 227. URL: <https://customs.gov.ua/polozhennia>.

29. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf.

30. Про затвердження Плану реформування Державної митної служби України на 2024–2030 роки: наказ Державної митної служби України від 24 травня 2024 року № 686. URL: <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti>.

31. Атаманчук Н.І. Гармонізація законодавства України щодо адміністрування митних платежів з правом Європейського Союзу. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. 2025. № 87. Ч. 2. С. 267–273. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.2.40>.

32. Смолярова М. Л., Деев М. В. Імплементация правових засад митної політики ЄС у законодавство України: сучасний стан та перспективи. *Правова позиція*. 2025. № 3 (48). С. 34–38. DOI <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2025-3.6>.

33. Атаманчук Н.І. Місце та роль підзаконних нормативно-правових актів в системі чинного законодавства України. *Нове українське право*. 2024. Вип. 3. С. 69–79. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2024.3.8>

Дата першого надходження статті до видання: 12.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 06.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 08.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)